

“Yuli” Filminin Travma, Büyüme ve Yaratıcılık Kavramları Açısından İncelenmesi*

A Review of the Film “Yuli” in Terms of Trauma, Growth and Creativity

Eda Mert¹, Hülya Arslantaş¹

¹Aydın Adnan Menderes Üniversitesi, Aydın

ÖZ

Sinema filmleri kültür içinde ve kültürler arasında bilgi aktarımını sağlayan, insanları toplumsal roller ile ilgili bilgilendiren ve bu bilgiler ışığında yönlendiren güçlü bir araç olarak nitelendirilmektedir. Sinemanın türlerinden biri olan biyografi, yaşanmış hayat hikayelerini gerçeğe en yakın haliyle anlatmakta ve anlatılan kişilerin yaşam süreçlerinin; bu süreçlerdeki olayların ve duyguların aktarılmasına yardımcı olmaktadır. Bu bağlamda bu yazıda böylesi bir hayat hikayesinin ele alındığı “Yuli” filmi incelenmiştir. Yuli filmi, izleyiciye ünlü dansçı Carlos Acosta’nın gerçek yaşam öyküsünü anlatan; duygusal ve sanatsal yönden doyurucu bir yapıtı sunmaktadır. Bu derlemede “Yuli” filmi, kimi yaşam süreçlerinde maruz kalınan travmalar, bu travmalara bağlı gelişen travma sonrası büyüme ve travma sonrası büyüme sonucunda ortaya çıkması mümkün olan yaratıcılık kavramları açısından literatür bilgileri doğrultusunda ele alınmıştır.

Anahtar sözcükler: Travma, travma sonrası büyüme, yaratıcılık

ABSTRACT

Cinema films are characterized as a powerful tool that provides information transfer within a culture and between cultures, informs people about social roles and directs them in the light of this information. Biography, which is one of the types of cinema, tells the life stories that have been lived in its closest form to the truth and helps to convey the life processes of the people who are told; the events and emotions in these processes. In this context, this article examines the film “Yuli”, in which such a life story is discussed. Yuli film that tells the real life story of the famous dancer Carlos Acosta, offers the audience an emotionally and artistically satisfying piece. In this review, the film “Yuli” is considered in accordance with the information of the literature in terms of the traumas suffered in some life processes, the posttraumatic growth that develops due to these traumas, and creativity that is possible to occur as a result of posttraumatic growth.

Keywords: Trauma, posttraumatic growth, creativity

Giriş

Sinema ve psikoloji birbirlerinden farklı alanlar olmasına rağmen insan davranışlarına odaklanma konusunda birleşmekte ve birbirlerinden beslenmektedirler. Sinema insan davranışlarını daha çok öznel yöntemlerle perdeye aktarmaya çalışan bir sanat dalıdır; psikoloji ise bilimsel yöntemlerle insan davranışlarına açıklama getirmeye çalışmaktadır. Sinema filmleri kültür içinde ve kültürler arasında bilgi aktarımını sağlayan, insanları toplumsal roller ile ilgili bilgilendiren ve bu bilgiler ışığında yönlendiren güçlü bir araç olarak nitelendirilmektedir (Morsünbül 2015). Sinema ortaya çıktığı zamandan bu yana yaşamın sosyal, politik ve kültürel yapısında önemli bir rol oynamaktadır (Bhugra 2003). Sinemanın türlerinden biri olan biyografi, yaşanmış hayat hikayelerini gerçeğe en yakın haliyle anlatmakta ve anlatılan kişilerin yaşam süreçlerinin; bu süreçlerdeki olayların ve

duyguların aktarılmasına yardımcı olmaktadır.

İnsanın gelecekteki yaşamını inşa etmesinde büyüme sürecinin yaşanma şekli etkili olmaktadır. Yaşamında travma olgularından birini ya da birkaçını deneyimlemek kişinin hem yaşadığı zamanı hem de ileriki hayatını etkilemektedir. Travma; gerçek bir ölüm ya da ölüm tehdidinin bulunduğu, fiziksel ya da yaşamsal bütünlüğe yönelik bir tehdidin meydana geldiği ve kişinin var olan baş etme yöntemleri ile üstesinden gelemediği olağandışı olaylar olarak tanımlanmaktadır (İnci ve Boztepe 2013). Şiddete maruz kalma, istismar, tecavüz, rehin alınma gibi yıkıcı olayların yanı sıra doğal afetler, göç, bireye ya da yakınına ölümcül hastalık tanısı konması, aldatılma, boşanma, işinden atılma gibi olaylar travmatik olaylar kapsamında değerlendirilmektedir (Calhoun ve Tedeschi 1999, Wortman 2004, Öztürk ve Uluşahin 2011). Kısaca travma; yoğun bir stres yaşama durumudur (Christopher 2004). Bir travma olayı sırasında ya da sonrasında bireyler çaresizlik, korku, dehşet,

suçluluk, utanç gibi tepkiler veriyorsa bu yaşantılar artık ruhsal travmatik olay olarak nitelendirilirler (Şimşir 2017).

Travmatik bir olayı deneyimleyen her kişi bu travmadan farklı şekillerde etkilenmektedir. Kişilerin sahip oldukları bazı özelliklere göre travmatik olaydan etkilenme düzeyleri farklılaşabilmektedir. Örneğin, bir uçak kaçırma olayında yolculardan bazıları o anda yoğun panik yaşarken, bazıları sakinliğini koruyabilmektedir. Olayın ardından yolcuların bazılarında travma sonrası stres bozukluğu gibi bozukluklar görülebilirken, bazıları için bu olay yalnızca bir hatıra olarak kalabilir (Şimşir 2017). Yani aslında travmatik olayın ne olduğundan çok, olayın bireyde bıraktığı etki ve kişinin olayı algılama şekli öne çıkmaktadır (Öztürk ve Uluşahin 2011).

Alan yazında travmanın olası sonuçlarının; travma sonrası büyüme, psikolojik dayanıklılık ve travma sonrası stres bozukluğu olmak üzere üç şekilde değerlendirildiği görülmektedir (Jeon ve ark. 2015). Bu yönüyle kişilerin travma deneyimine karşı farklı tepkiler verdikleri belirtilmektedir (Erten ve Kocakaya 2020). Diğer yandan, travmatik olayların sonucunda birçok fizyolojik, duygusal, psikolojik sorunların oluşacağına dair bilgiler de bulunmaktadır. Travmaya ilişkin yapılan çalışmalarda araştırmacıların travmanın kişilerin hayatları üzerindeki olumsuz etkilerini ele almayı ön planda tuttıkları bu nedenle olumlu etkilerine yönelik incelemelerin geri planda kaldığı görülmektedir (Tedeschi ve Calhoun 1996).

Travma sonrasında ortaya çıkan olumlu yöndeki değişimi ifade eden (Duman 2019) travma sonrası büyüme olgusunda travma ifadesi, majör bir stresör ya da kriz ile eş anlamlı olarak kullanılmaktadır. Bu bağlamda travma, bireyin varsayım dünyasında sarsıcı veya yıkıcı etki yaratan, kişinin öngöremediği ve beklenmedik şekilde oluşan ve kişinin baş etme becerisinin durumu çözmeye yetmediği her türlü “yaşam-değiştirici” (life-altering) olay olarak ifade edilmektedir. Travma sonrası büyüme olgusunda kullanılan büyüme ifadesi ise, bireyin travma yaşantısından önceki adaptasyon işlevselliğinin ve farkındalığının ötesine geçme yeteneği ve kişisel bir dönüşüm deneyimi olarak tanımlanmaktadır (Tedeschi ve Calhoun 2004). Ayrıca travma sonrası büyümenin tek bir boyutta büyüme anlamına gelmediği; büyümenin başkalarına, yeni olasılıklara, kişisel güce, ruhsal büyümeye ve yaşam için takdire bağlı alanlardan birinde ya da birkaçında görülebildiği ifade edilmektedir (Tedeschi ve Calhoun 1996).

Travma sonrası büyümeyi, kişinin tam olarak travmadan önceki durumuna dönmemesinin ötesinde; bilişsel, duygusal ve sosyal olarak çabalamasını gerektiren yeni bir kendilik ve yaşam kurgusu oluşturma süreci olarak tanımlamak da mümkündür (Stewart ve Neimeyer 2001, Tedeschi ve Calhoun 2004). Travmatik olaydan sonra kişi, yeni duruma adapte olabilmek için, önceden sahip olduğu deneyimlerin üzerine, travma yaşantısının öğretilerini de kapsayan daha bütünleşmiş, esnek ve gerçekçi bilişsel, duygusal ve sosyal yapılar inşa edecektir (Janoff-Bulman 2004). Sözü edilen yeniden yapılanmanın, kişiyi bir tür bilgeliğe ulaştıracağı, yeni ve daha esnek yaşam senaryoları oluşturacağı ve bundan sonra yaşayacağı zorlukların karşısında daha dayanıklı

şekilde duracağı varsayılmaktadır (Dursun ve Söylemez 2020). Kısaca travma sonrası büyüme, son derece zorlu yaşam krizleri ile mücadelenin sonucunda oluşan olumlu yöndeki değişim deneyimidir ve yaşadığı travmalar sonrasında hayatını sürdüren kişideki değişim birçok farklı alanda kendini gösterebilmektedir (Duman 2019). Sözü edildiği üzere travma yaşantıları, ruh sağlığını olumsuz etkileyen kalıcı ve derin izlerin yanında, yaşanan acılardan anlam çıkarma, beceri geliştirme ve yaşamdan yeni dersler çıkarma gibi psikososyal işlevselliği artıran bir sürece de imkan sağlayabilmektedir (Helgeson ve ark. 2006, Park 2010).

Yaratıcılığı da “işlevselliği artıran” sınıfında değerlendirmek yanlış olmayacaktır. Alan yazında yaratıcılık kavramı; “yeni fikirler ortaya koymak için zihnin kullanılması, zihne yeni bir şekil verilmesi, zihnin kullanılarak yeni bir şeyin meydana gelmesini sağlama, yeni bir şey oluşturma, hayal gücünü kullanarak yeni fikirlerin üretilmesi, yeni bir şeyin icat edilmesi” olarak tanımlanmaktadır (Weiss 1964). Yaratıcılık bir beceridir ve bu beceriyi eğitimle geliştirmek mümkündür. İnsanların doğallığı engellenmediğinde başka bir deyişle spontan olmaya cesaretlendirildiklerinde, içlerindeki yaratıcılık yeteneğini daha kolay ortaya koyabilecekleri ifade edilmektedir (Koçak ve İçmenoğlu 2012). Yaratıcılık aynı zamanda insanın kendini gerçekleştirme durumunun göstergesi olarak nitelendirilmektedir. Bu nedenle yaratıcılığın kişisel ya da mesleki anlamda özellikle içinde bulunduğumuz bilgi çağında olmazsa olmaz becerilerden biri olduğu düşünülmektedir (Çam ve Öztürk Turgut 2015).

Psikolojide sinema sanatından faydalanılarak önemli ilerlemeler kaydedilmiştir (Aktu ve Dilekmen 2019). Son yıllarda psikoloji literatüründe çok sayıda çalışmanın birtakım kavram ve olguların somutlaştırılması amacı ile filmler, videolar, belgeseller gibi görsel araçlardan yararlandığı görülmektedir (Acar ve Voltan-Acar 2013, Morsünbül 2015, Boyacı ve İlhan 2016, Aktu 2018). Psikoloji alanında filmler, oyuncuların canlandırdığı karakterlerin yaşadıkları olaylar, hissettikleri duygular ve verdikleri tepkiler bağlamında öğretici birer araç olarak işlev görmektedirler (Boyacı ve İlhan 2016, Aktu 2018). Alan yazında filmler ve karakterlerin başından geçen olaylar ele alınarak psikoloji ile ilgili kavramların irdelendiği çalışma örnekleri mevcuttur. Örneğin Göğöçerçin Toker’in (2020) yaptığı çalışmada travma, yas ve iyileşme kavramları “Üç Renk: Mavi” filmi aracılığı ile irdelenmiştir. Benzer şekilde Becerikli ve Boz’un (2019) yaptıkları çalışmada “Kelebekler” filmi ele alınarak travma ve yas konuları karakterlerin yaşadığı olaylar ve literatürde yer alan bilgiler doğrultusunda ele alınmıştır. Filmlerdeki yetişkin karakterlerin yaşantıları üzerinden travma, yas, iyileşme gibi kavramları açıklamaya çalışan bu çalışmaların yanı sıra alan yazında tamamıyla çocukluk dönemlerinin anlatıldığı karakterler üzerinden travma olgusunun irdelendiği farklı bir çalışmaya da rastlanmaktadır (Sasikumar ve ark. 2021). Bir başka çalışmada ise “ŞŞŞ! Kızlar Çığlık Atmaz” filmi ile çocuk istismarının temel kavramları açıklanmaya çalışılmıştır (Aktu ve Dilekmen 2019). Genel olarak filmlerin ele alındığı çalışmalara bakıldığında filmin içeriğinde yer alan temel konuların, filmdeki gösterime göre literatürde yer alan bilgiler ile bağlantılı olarak verildiği görülmektedir. Bu çalışmada ele alınan “Yuli” filminde de baş

karakterin çocukluk yıllarından itibaren yaşadığı deneyimler ve bu deneyimlerle şekillenerek oluşmuş başarılı dansçılık kariyeri sahnelenmektedir. Baş karakterin çocukluk ve gençlik yıllarında başından geçen zor ve travmatik deneyimlerin izlerini erişkinlik dönemine geldiğinde hala taşıyor olması ve bu izleri yaşamına pozitif bir şekilde entegre edip yaratıcı dans koreografileri oluşturmada kullanması, olumsuz yaşantılar sonrasında bile olsa olumlu bir sonuca ulaşmanın mümkün olabileceğini gözler önüne sermektedir. Bu nedenle bu derlemede “Yuli” filmi ışığında kimi yaşam süreçlerinde maruz kalınan, hayata izler bırakan travmalar, bu travmalara bağlı gelişen travma sonrası büyüme ve travma sonrası büyüme ile ortaya çıkması mümkün olan yaratıcılık kavramlarının literatür bilgileri doğrultusunda ele alınması amaçlanmıştır.

YULİ Filmi ile İlgili Genel Bilgiler

Yönetmenliğini Iciar Bollain’in üstlendiği 2018 yapımı Yuli filmi, ünlü Kübalı dansçı Carlos Acosta’nın 2007’de yayımlanan “No Way Home” isimli otobiyografik eserinden uyarlanmıştır. Carlos Acosta’nın kendisinin de rol aldığı filmde ünlü dansçının hayat hikayesi yansıtılmaktadır. İçinde yaşamakta olduğu bölgenin sokaklarında, arkadaşları ile vakit geçirmekten keyif alan Carlos’un hayatı, küçük bir çocukken babasının O’ndaki yeteneği keşfetmesi sonucunda tamamen değişir. Bale dansına çok da istekli olmayan Carlos, babasının baskısı ile Küba Ulusal Dans Okuluna gönderilir. Carlos, başlarda bu dans okuluna istemeyerek ve babasının zorlaması nedeniyle gider ancak zamanla içindeki sese kulak vermeye ve bale için çabalamaya başlar. O’nun bu dansçılık yeteneği, siyahi ırk ayrımcılığının yapıldığı dönemlerde tabuların yıkılmasını sağlar ve Carlos Londra Kraliyet Balesi gibi saygın kurumlarda sahne alan ilk siyahi balet olmayı başarır (Beyazperde 2021, Kültürservisi 2021).

Yuli ve Travma

İnsanların içinde buldukları yaşam koşulları nedeniyle toplumsal ve bireysel açıdan ruhsal travma yaşamaları muhtemeldir. Travma kavramı bireylerin ruhsal ve bedensel varlığını çok değişik şekillerde sarsan, yaralayan, inciten her türlü olay için kullanılmaktadır (Öztürk ve Uluşahin 2011). Bu yaşantılar kişilerin travma olayından sonraki hayatını ciddi sıkıntılar, zorlanmalar (Öztürk ve Uluşahin 2011) ve uyum sorunları (Özgen ve Aydın 1999) yaşayarak sürdürmelerine neden olmaktadır. Özellikle istismar çocukluk döneminde yaşanması olası olan travmalardan biri olarak nitelendirilmektedir (Aktu ve Dilekmen 2019). İstismara maruz kalan çocukların psikolojik gelişmelerinde sorunlar yaşayabilecekleri belirtilmektedir (Güleç ve ark. 2012).

Filmin başından itibaren özellikle Carlos’un (Yuli) çocukluğunun anlatıldığı dönemlerde babası Pedro’nun Carlos üzerindeki baskıcı tavrına tanık olunmaktadır. İlk sahnelerde sokakta “break dans” yaparken izlediğimiz çocuk Carlos’u, babası Pedro kulağından tutar ve “*Popo sallamak mı istiyorsun? İstediyin buysa popo nasıl sallanır göreceksin!*” diye bağırarak zorla eve götürür. Sonrasında Carlos’un yine babasının baskısıyla Ulusal Küba Dans Okulu’na

götürüldüğü izlenir. Carlos bale okuluna giderse çevresindeki diğer çocukların O’na “yumuşak” deyip alay edeceklerini ve bu yüzden bu okula gitmek istemediğini söylemesine rağmen babası onu zorlar. Bu nedenle Carlos babasına karşı çok öfkeli. Pedro oğluna sokak dansını bırakması ve dans okuluna gitmesi için duygusal yönden baskı kurar; yine bu konu nedeniyle hem duygusal hem fiziksel şiddet uygular. Pedro’nun asıl amacının oğlunun başarılı olmasını istediği anlaşılmaktadır; ancak bir çocuğun gösterilen tutum karşısındaki etkilenme şeklini göz ardı ettiği de aşikardır. Ailelerin işlevleri çocuğun bakımını, eğitimi, psikolojisini ve sosyal gelişimini desteklemenin yanı sıra çocuğu istismar yaşantısına karşı da korumaktır. Nitekim çocuk istismarı bireye yönelik en ağır şiddet ve suçlardan biri olarak sayılmaktadır (Güneri Yöyen 2017). Alan yazında fiziksel istismarın bireye acı veren ve kaza dışı fiziksel şiddet uygulanması ifadeleriyle tanımlandığı (Finkelhor ve Korbin 1988, Kaytez ve ark. 2018), şiddet uygulanmasının fiziksel istismar bağlamında değerlendirildiği görülmekte (Güler ve ark. 2002) ve istismar sonucunda travma deneyiminin söz konusu olduğu belirtilmektedir (Polat 2016). Duygusal istismarın ise psikolojik/duygusal şiddet (Özgür ve ark. 2011), sözel istismar, duygusal kötü muamele terimlerinin yerine kullanılabilirdiği ifade edilmektedir (Chamberland ve ark. 2012). Bu doğrultuda duygusal istismar aşağılama, küfür etme başkalarının önünde küçük düşürme davranışları ile karakterize olup (Özgür ve ark. 2011, Kaytez ve ark. 2018) kelimelerle şiddet duygusunu aktarma şeklinde tanımlanmaktadır (Polat 2016). Bireyin çocukluk döneminde yaşadığı şiddete bağlı travmalar, benlik saygısını önemli derecede etkilemekte ve birçok ruhsal hastalığın da temelini oluşturmaktadır (Güneri Yöyen 2017). Fiziksel ve duygusal istismarın şiddet kapsamında ele alındığı (Polat 2016, Ertuğ 2018) ve bunların da ruhsal travmalara neden olduğu (Zoroğlu ve ark. 2001) göz önüne alındığında Pedro’nun davranışlarının sonucunda Carlos’un yaşamının olumsuz etkilenme olasılığının oldukça yüksek olduğu söylenebilir. Ne var ki Carlos, süreci lehine çevirip travma yaşantılarına rağmen kendini olumlu yönde geliştirmeyi başarabilir. Ancak bu travmalar O’nun unutamadığı anılar olarak kalır.

Carlos’un Ulusal Küba Dans Okulu’na gitmeyi sürdürdüğü çocukluk dönemlerinde babası Pedro bir kaza nedeniyle cezaevine girer. Pedro’yu ziyarete giden Carlos ve kardeşleri her şeyin yolunda olduğunu söyler. Babası Carlos’a okulun nasıl gittiğini sorduğunda Carlos her şeyin iyi olduğunu söyleyip derslere katılmıyor olduğu gerçeğini gizler. Babası uzun olmayan ceza süresini bitirip eve döndüğünde olanları öğrenir ve Carlos’u kemerle döver. Literatüre bakıldığında fiziksel istismar tanımının çocuğa tokat atma, vurma, çocuğu hırpalama, yaralama, dövme, yakma, bir araç kullanarak dövme, aç bırakma, zehirleme veya başka şekillerde kasti olarak fiziksel zarar verme davranışı ile karakterize olduğu şeklinde yapıldığı görülmektedir (Aral 1997, Güneri Yöyen 2017). Fiziksel istismar; 18 yaşından küçük çocuk ya da gence sağlıklı gelişimini etkileyecek şekilde fiziksel olarak zarar verilmesi, bu eylemin sonucunda çocuk ya da gencin yaralanması ya da yaralanma riski taşınması şeklinde de tanımlanmaktadır (Pelendecioğlu ve Bulut 2009, Güneri Yöyen 2017). Bu durum

genellikle ebeveyn/bakıcı kişi kontrolünü kaybettiğinde veya çocuğu cezalandırmak istediğinde ortaya çıkmaktadır (Geçkil 2017). Dolayısıyla Pedro'nun davranışını fiziksel istismar olarak değerlendirmek doğru olacaktır. Alan yazında fiziksel istismara maruz kalan bireylerde travma sonrası stres bozukluğu görüldüğünü bildiren çalışmalar mevcuttur (Pelcovitz ve ark. 1994, Widom 1999). Filmde Carlos'un bu türden bir ruhsal bozukluğu olup olmadığına dair bir bilgiye yer verilmemiştir. Ancak ağır fiziksel şiddete uğradığı bu olay Carlos'un hayatı boyunca aklından silinmeyecek bir travma öyküsü oluşturur.

Baba Pedro bu tutumun olumsuz sonuçlarını kestiremeye de oğlunun "iyiliği" için bu şekilde davranmaktadır. Nitekim şiddet uygulamaz ise Carlos'un dans okuluna devam etmeyeceğini, "yola girmeyeceğini" düşünür. Aslında bu hırslı tutumu Pedro'nun da kendi travmasından kaynaklanmaktadır. Siyahların 350 yıllık kölelik yaşamları Pedro'da travmatik bir iz bırakmıştır. Film içinde Pedro bunu şu sözlerle ifade eder: *"Bizi köle yaptılar, kazanç elde etmek için bizi hayvanlar gibi yavrulattılar. 350 yıllık kölelik, damarlarımızdan geçer. Ama hayatta kaldık, dans ettik, şarkılar söyledik, direndik. Eskisi gibi hala savaşıyoruz. Seni hiç kimse engelleyemez oğlum"*. 1990'lı yıllardan bu yana önem kazanan travma kavramının amaçlarından biri, bireysel ve toplumsal bağlamda yaşanmış; sessizleştirilmeye ve unutturulmaya çalışılan sömürgecilik, kölelik, ırkçılık gibi tarihi ve kültürel travmaları ele almaktır. Tarihsel süreç boyunca yaşanan kayıpların, toplum ve bireylerin hafızalarında yer etmiş olumsuz yaşantıların, anlatı şekline dönüşüp gün yüzüne çıkarılarak iyileşme sürecine girmesi beklenmektedir (Güneş 2020). Pedro da geçmişinden gelen kölelik travmasını hala benliğinde barındırmaktadır ve kendi ırkının artık güçlü olduğunu ispatlama arzusu içindedir. Bu nedenle oğlu üzerinde zaman zaman baskı kurarak zaman zamansa sevdiğini göstererek O'nun başarılı olmasını istediğini yansıtmaktadır.

Oğlunun Ulusal Küba Dans Okulu'na devam etmediğini öğrendikten sonra gidip Carlos'u tekrar kabul etmeleri için okuldaki yetkililere yalvaran Baba Pedro'ya, Carlos'un yalnızca yatılı okula giderse devam edebileceği cevabı verilir. Carlos, babasına yatılı okula gitmemek için yalvarır ancak baba Pedro Carlos'u dinlemeyip O'nu zorla yatılı okula gönderir. Babasından her konuda ret cevabı aldığı düşünün Carlos için bu durum duygusal travma oluşturmaktadır ve sonucunda çocuk Carlos çok üzülmemektedir. Filmin bir başka sahnesinde ise yatılı okulda diğer öğrencilerden birinin yemeğini alırken yakalanan Carlos okul yönetimi tarafından tüm öğrencilerin toplanmış olduğu alanda kürsüye çıkartılıp *"faili dinleyeceğiz"* ifadesi kullanılarak davranışının nedeni sorulur. Carlos henüz cevap vermemişken karşısında bulunan öğrenci grubundan sesler yükselmeye başlar: *"Sen hırsızın, pis kokuyorsun."* Öğretmeni tarafından -özellikle diğer öğrencilerin önünde iken- "fail"; arkadaşları tarafından "hırsız; pis kokan" olarak nitelendirilmek Carlos'u oldukça rencide eder. Alan yazında yer alan tanımlara göre duygusal istismar, çocuğa bağırma, küfür etme, lakap takma, çocukla alay etme, çocuğu küçük düşürme, reddetme, tehdit etme, uzun süre bir yerde kilitli tutma gibi davranışları kapsayan ve çocuğun ihtiyaç duyduğu ilgi ve sevgiyi göstermeme, bakımını sağlamama ile karakterize çocuğa zarar veren tekrarlı bir

etkileşim döngüsü şeklinde belirtilmektedir (Kairys ve Johnson 2002, Şenkal 2013). Bu tanımlamadan yola çıkarak Carlos'un babası tarafından reddedilmesi, öğretmeni ve arkadaşları tarafından küçük düşürülmesi ve alay edilmesi gibi maruz bırakıldığı durumları duygusal istismar olarak değerlendirmek doğru olacaktır. Ayrıca duygusal istismarın birey üzerinde fiziksel ve cinsel istismara oranla daha fazla zarar oluşturduğu da ifade edilmektedir. Duygusal istismar özellikle çocuklarda psikolojik büyüme ve gelişmeyi, kişilik ve kimlik oluşumunu etkilemekte (Gabalda ve ark. 2009) aileden uzaklaşmalarına, değersizlik duyguları geliştirmelerine, uyumsuz ve saldırgan davranışlarda bulunmalarına yol açabilmektedir (Tıraşçı ve Gören 2007). Bununla birlikte çocukluk döneminde maruz kalınan istismarın olumsuz etkileri yalnızca çocukluk ya da ergenlik dönemleri ile sınırlı kalmamakta, erişkinlik dönemine de yansımaktadır. Bu nedenle çocuk istismarı konusu çocukluk dönemi ruhsal travmaları çerçevesinde değerlendirilmektedir (Yılmaz ve Cenkseven Önder 2019). Carlos'un çocukluğunda yaşamış olduğu bu olay onu duygusal olarak oldukça olumsuz etkilemiş ve unutamayacağı travmalarından biri haline gelmiştir. Buradaki önemli nokta Carlos'un yaşadığı duygusal travmayı erişkinlik hayatına savunucu, saldırgan ya da başka olumsuz şekillerde yansıtmamış olmasıdır. Aksine bu yaşantıları dansçılık kariyerine olumlu bir şekilde entegre etmeyi başarmıştır.

Filmde anlaşıldığı üzere Yuli bir Afrika Tanrısı olan Ogun'un oğlunun ismidir. Baba Pedro, Carlos'a Yuli ismini vererek O'na güç vasfı yüklemektedir. Siyahların gücünü göstermeleri ve kölelikten kurtulmalarına ithafen kendisi de oğlunu bir güç sembolü olarak görmek istemektedir. Bu nedenle yetenekli olduğu dans konusunda çok gelişmesini ve bir siyah olarak kendini tüm dünyaya göstermesini arzulamaktadır. Hatta bu uğurda oğluna ailesini unutmaması gerektiğini söyler. Kişinin kendini güvende hissetmesini sağlayan koruyucu etkenleri kaybettiği bir olay yaşaması sonucunda travma olgusu oluşmaktadır. Yaşanılan evden ayrılmak zorunda kalmanın sebep olduğu travmatik durum oldukça karmaşık bir nitelik arz etmektedir. Bir kişi evinden, yaşadığı bölgeden ve sevdiği insanlardan ayrılması durumunda, kimliğini kaybetme tehlikesi ile karşı karşıya kalmaktadır (Güneş 2020). Bu açıklamadan yola çıkarak baba Pedro'nun Carlos'a, gerekirse ailesini unutmaması gerektiğini ifade etmesini, diğer bir deyişle yetenekli bir dansçı olmasını istiyor olsa bile Carlos'u evden uzaklaştırmaya yönelik ifadelerini Carlos'un yaşamış olduğu bir travma olarak değerlendirmek mümkündür.

Babası tarafından kariyeri uğruna ailesini unutmaması gerektiği söylenen genç Carlos'un bu durum karşısında çok üzüldüğü izlenmektedir. Yaşadığı evden ayrılmak zorunda kalmanın yarattığı üzüntü, travmatik bir deneyim olarak yorumlanmaktadır (Güneş 2020). Travmatik olaya maruz kalan kişilerde bu olayın etkisi günlerce hatta aylarca sürebilmektedir (Gölge 2005). Erişkin Carlos, filmin sonunda ölmüş olan babasına hitaben *"Yanıldın baba, evim Londra değil."* der. Burada yaşadığı travmanın etkisinin yıllarca sürmüş olduğu anlaşılan Carlos evine duyduğu özlemi ve Küba'ya olan aidiyet hissini ifade etmektedir.

Carlos'un içinde büyüdüğü aile yaşamına bakıldığında anne

ve babasının boşanmış olduğu ancak hala birlikte yaşadıkları görülmektedir. Boşanmış olmaları gerçeği dışında anne, baba ve üç kardeşin bir arada yaşadığı çekirdek bir aile portresi izlenmektedir. Ancak annesinin onlar gibi Küba'da yaşayan ailesinin beyaz olduğu ve Amerika'ya gitmek için yaptıkları plana annesi ve beyaz olan üvey kız kardeşi Bertha'yı da dahil etmek istedikleri görülmektedir. Bu nedenle Carlos'un içinde büyüdüğü aile ortamında gerginlikler yaşanır. Annesinin Amerika'ya gitme olasılığı ile ilgili konuşulanları duyan Carlos, annesinin onları terk edeceğini düşünür. Carlos'un çocukluk döneminde beyaz-siyah ırk ayrımına bizzat şahit olduğu filmin başka bir sahnesinde de gösterilmektedir. Carlos'un siyahi olmayan teyzesi araba ile gelip arabada yer olmadığı gerekçesi ile sadece beyaz olan üvey kız kardeşi Bertha'yı plaja götürebileceğini söyler. Carlos ve siyahi kız kardeşini türlü bahanelerle arabasına bindirmek istememektedir. Anlaşıldığı üzere bu durum çok defalar tekrarlanmıştır. Etnik ayrımcılık, cinsiyet ayrımcılığı, dışlama, ötekileştirme gibi tutumlar birey ve topluluklarda sosyal travmalara neden olmaktadır (Güneş 2020). Bu yönüyle ele alındığında ırk ayrımcılığının gözler önüne serildiği bu sahneleri çocuk Carlos'un yaşadığı sosyal bir travma olarak değerlendirmek mümkündür. Çocukluk döneminde maruz kaldığı ırk ayrımcılığına oldukça öfkelenen Carlos, erişkinlik yaşamında travmaların güçlendirdiği ve beyaz ırkın arasında kendini kanıtlayabilmiş bir birey profili oluşturmuştur.

Küba'nın güçlü devletlerin etkisi altında olduğu vurgulanan filmde Carlos'un yaşam öyküsü bu durumun ülke vatandaşlarına etkisinin büyük bir kısmını yansıtmaktadır. Nitekim ülke yoksulluk çekmektedir. Bir olayın kişi üzerinde travmatik etki oluşturması; olayın kendisi, çevresel ve kişisel özellikler gibi birtakım faktörlere bağlıdır. Ülkenin içinde bulunduğu ekonomik koşullar ve fakirlik gibi durumlar, kişisel ve çevresel özelliklere bağlı olarak travma oluşturması muhtemel olan olaylar arasında yer almaktadır (Sert 2020). Küba'daki ekonomik koşullar ile bu koşulların doğurduğu sonuçlar Carlos'un belleğinde travmatik yaşantılar olarak yer etmiştir. Literatürde insanların geçmişlerini unutmaları ya da geçmişten kopmalarının olası olmadığı ifade edilmektedir. Bunun nedeni anıların zamanının şu an olması ve şimdi' de ortaya çıkmalarıdır. Bu durum insanın belleğinde taşıdığı geçmişin şu anda da devam etmekte olduğu anlamını taşır (Göğçerçin Toker 2020). Filmde gösterildiği üzere yoksulluk çeken ülkesi ve ülkede yaşayan insanların gördüğü kötü muameleler Carlos'un belleğinde acı bir anı olarak kalmış ve erişkinlik yaşamında ortaya çıkmıştır. Carlos bu travmatik anıları yaratıcılığını oldukça iyi kullanabildiği bir alan olan dans koreografilerine entegre edip üstü kapalı şekilde mevcut durumu gözler önüne serer.

YULİ ve Travma Sonrası Büyüme

Baba Pedro'nun Carlos kucağında iken kamyonet kullandığı sahnede, "Dikkat et oğlum" diyerek oğlunu önemseydiğini gösterdiği, keyifli vakit geçirdikleri ve Carlos'un mutlu oluşunun yansıtıldığı kısa bir yolculuk sahnesi gösterilmektedir. Bu sahnenin sonunda Pedro Carlos'u "Acosta Plantasyonu" denilen, eskiden siyahların köle edildiği alana götürür. Bu yerde babası

kendi büyükannesinin de bu plantasyonda köle olduğunu, siyahilerin bu eziyete dayanmak için neler yaptıklarını anlatır. Carlos babasını ilgi ve merakla dinleyip konuşmaya kendi deneyimleriyle dahil olur. Sonrasında ise Pedro Carlos'a "Eskisi gibi hala savaşıyoruz. Ogun'un oğulları, Yuli, biz buyuz. Bizler savaşıyoruz. Çok güzelsin oğlum. İçten ve dıştan. Hiç kimse ve hiçbir şey seni engelleyemez." der ve sarılır. Ebeveynin çocuğa gösterdiği sevgi ve ilgi çocuğun ruhsal yapısı ve kişilik gelişiminin sağlıklı olması açısından en önemli öğeler olarak nitelendirilmektedir (Güleç 2018). Bireyin öncelikle ailesinden sonrasında ise arkadaşları ve çevresinde saygı duyduğu kişilerden gördüğü (Yıldırım 1997) ilgi, sevgi, güven, bilgi edinme gibi kişisel, sosyal ve psikolojik nitelikte her türlü yardım süreci sosyal desteğini oluşturmaktadır (Karasu ve ark. 2017). Sosyal desteğin bilgi ve öğüt vermekle birlikte duygusal desteği de kapsayarak çok yönlü işlev gördüğü (Cutrona ve Russell 1987) ve aynı zamanda bireyin yaşantısında pozitif yönlü bir etki oluşturduğu ifade edilmektedir (Mahon ve ark. 1998). Linley ve Joseph'in (2004) yaptıkları çalışmada duygusal yönde verilen sosyal desteğin travma sonrası büyüme ile olumlu yönde ilişkili olduğu belirtilmektedir. Her ne kadar filmin genelinde babası tarafından zorlandığı, çeşitli travmalara maruz bırakıldığı gösterilse de bu sahneler ile aslında Pedro'nun oğlunu sevdiği ve onunla ilgilendiği gözler önüne serilmektedir. Buradan yola çıkarak Carlos'un babası tarafından sosyal desteğe sahip olduğunu söylemek yanlış olmayacaktır. Carlos'un da önceki sahnelerde babasının tutumlarına karşı öfke duyduğu gözlenirken bu sahnede babasına hissettiği sevgi anlaşılmaktadır. Filmde Carlos'un yaşadığı travma sonrası büyüme sürecinde babasından gördüğü sosyal desteğin izleri görülmektedir.

Carlos'un yaşadığı hayata genel olarak bakıldığında babasından gördüğü sevgi, ilgi gibi olumlu etkiler ile duygusal ve fiziksel istismar gibi travma yaratan olumsuz etkilerin ön planda olduğu; siyah-beyaz ırk ayrımcılığının da bu etkilere eşlik ettiği görülmektedir. Carlos'un, babasından bazı zamanlarda nefret ettiği bazı zamanlarda ise onun söylediklerini önemseydiği ve onu sevdiği görülmektedir. Bu açıdan baba rolünün çocuğunun iyiliğini istediği için ona bazen kötü davranmanın doğru olduğunu düşünen bir babayı gösterdiğini söylemek mümkündür. Nitekim Carlos büyüdüğünde babasının ona yönelik olumlu tavırlarını da olumsuz tavırlarını da unutmamakta, baskın olarak babasına karşı hissettiği özlem duygusu ortaya çıkmaktadır. Buradan yola çıkarak Carlos'un babasına karşı hissettiği sevgi duygusunun öne çıktığını söylemek mümkündür. Beyaz-siyah ırk ayrımı ise hayatının her döneminde Carlos'un önüne çıkmıştır. Gerek annesinin ailesi tarafından üvey beyaz kız kardeşi Bertha'ya gösterilen ayrıcalıklar gerekse yatılı dans okulunda diğer öğrencilerin yaptığı negatif ayrımcılık Carlos'u beyazlar arasında güçlü olması gerektiği konusunda motive etmektedir. Bu motivasyon düşmanca duygular içermemekle birlikte Carlos'un başarılı hayat öyküsünde oldukça etkili olmuştur.

Bu açıklamalardan da anlaşıldığı üzere çocukluk hayatı boyunca hem duygusal ve fiziksel yönlerden hem de ırk ayrımcılığına bağlı olarak travmalara maruz kalan Carlos, bireysel olarak yaşadığı travmaları ve siyahi ırkın yüzyıllar boyunca aktarılan kölelik travmasını özünde barındırmaktadır. Erişkinlik yaşamında

ise adeta yaşadığı travmalardan beslenen bir başarı öyküsü karşımıza çıkmaktadır. Travma sonrası büyüme ifadesi, kişinin travma olayını yaşadktan sonra, negatif tepkiler geliştirmesi yerine, daha pozitif bir büyüme ve gelişme göstermesi anlamında kullanılmaktadır. Travmadan sonraki bu büyüme ve gelişme, kişinin kendine yönelik bakış açısında bir değişimle karakterize olabilmektedir (Tedeschi ve Calhoun 1996). Bu açıdan yorumlandığında Carlos'un yaşadığı travmalardan sonraki büyüme sürecinin alan yazında yapılan travma sonrası büyüme tanımı ile örtüşüğünü söylemek mümkündür.

Filmin son sahnesinde Carlos'un dans sahnesinin ortasına oturup ölüm nedeniyle kaybettiği babasına hitaben söyledikleri gösterilmektedir. Bireylerin babası, annesi, kızı, oğlu, eşi veya kardeşi/kardeşleri birinci derece yakını olarak nitelendirilmektedir (Şirzai ve ark. 2015). Travma sonrası büyüme yönelik yakını kaybeden kişilerle yapılan bir çalışmada birinci derece yakını kaybeden kişilerin ikinci derece yakını veya arkadaşını kaybeden kişilere oranla daha fazla büyüme gösterdikleri bulunmuştur. Yani kayıp ne kadar büyük algılanıyorsa büyümenin o denli fazla olduğu belirtilmektedir (Armstrong ve Shakespeare-Finch 2011). Carlos bu sahnede *"Teşekkür ederim baba. Ama yanıldın, benim evim Londra değil. Ben buralıyım. Bale topluluğumu burada kurdum ve bir gün o eski okulumu açacağım. Sadece olduğum şeyi verebilirim. Ben senin oğlunum. Pedro Acosta'nın oğlu, kamyon şoförü Pedro Acosta. Ogun'un oğlu. Benim, olduğum kişi."* diyerek babasını kaybetmesine rağmen onunla temasını kaybetmemiş olduğunu hissettirmektedir. Babasının birinci derece yakını olduğu ve ölmüş olması gerçeğine rağmen babasına hitaben teşekkür ederek O'nun oğlu olduğunu vurgulaması Carlos'un yaşadığı kaybın büyüklüğünü gösterir niteliktedir. Buradan yola çıkarak Carlos'un travma sonrası büyümeyi büyük oranda deneyimlediğini söylemek mümkündür.

Sözü edildiği üzere Carlos Küba'da bir dans okulu açmak istediğini belirtir. Travmatik yaşantılardan sonra bazı kişilerin kendilerini daha iyi ifade etmeleri ve başkalarını daha iyi anlamalarının travma sonrası büyümenin göstergelerinden biri olduğu ifade edilmektedir. Bir travma sonrasında kendi incinebilirliklerinin farkına varan kişiler başkalarına yardımcı olma isteği duyabilmektedirler (Weiss 2004). Carlos'un Küba'da dans okulu açmak istemesi, Küba'ya dönme arzusunun yansıtmasının yanı sıra kendi ülkesindeki diğer insanlara yardım etme çabasını ifade ettiği şeklinde de yorumlanabilir. Ayrıca film boyunca Carlos'un bir dansçı ve koreograf olarak genç dansçılara dersler veriyor olması başkalarına yardım etme isteğini gösterir özelliktedir. Bu çıkarsama Carlos'un travma sonrası büyüme yaşadığını destekler niteliktedir. Bununla birlikte filmin başından sonuna dek erişkin Carlos'un, hayatındaki travmatik izlerden ilham alarak oluşturduğu başarılı dans koreografileri, travmaları sonucunda deneyimlediği büyümenin belli bir zaman dilimine yayılmış olduğunu; Küba'da dans okulu açmak istediğini ifade etmesi ise bu süreci devam ettirmek istediğini yansıtmaktadır. Literatürde travma sonrası büyümenin aylar hatta yıllar süren bir süreç olarak değerlendirilmesi gerektiği ifade edilmektedir (Linley ve Joseph 2004). Bu bağlamda Carlos'un travma sonrası süreçteki yaşadığı büyümenin belli bir zaman diliminde devam etmiş olması ve

bunu sürdürmek istediğini ifade etmesi alan yazında travma sonrası büyümeye yönelik verilen bu bilgiyi destekler niteliktedir.

YULİ ve Yaratıcılık

Film boyunca Carlos'un yaşadığı çocukluk sahnelerinin bazılarının ardından oluşturduğu dans koreografilerinin kısa kesitleri provalar şeklinde sahnelenmektedir. Anlaşıldığı üzere erişkin yaşamındaki koreograf Carlos; tüm hayatı boyunca kendisinde kalan izleri dans koreografilerine yansıtmaktadır.

Yaratıcılık kavramının farklı disiplinler tarafından farklı biçimlerde ele alındığı bilinmektedir (Onur ve Zorlu 2017). Bu filmde Carlos, hayatının en etkilendiği bölümlerini dans sahnesine koreografi şeklinde taşıyarak yaratıcılık özelliğini göstermektedir. Literatürde yaratıcılık kavramının bazı araştırmacılar tarafından örgütsel ya da toplumsal yaklaşımlarla ele alındığı (Onur ve Zorlu 2017) bazı araştırmacılar tarafından ise daha çok bireysel yönüyle değerlendirildiği belirtilmektedir (Weiser 1970). Bu bağlamda Yuli filminde bireysel yaratıcılık özelliğinin ön plana çıkarıldığını söylemek doğru olacaktır.

Babasının Carlos'u -soyadları olan- Acosta Plantasyonu'na götürdüğü ve orada siyahi atalarının yaşadığı kölelik zulmünü anlattığı sahneden sonra, sahne şimdiki zamana döner ve bir baba-oğulun duygusal içerikli konuşmasının dansa aktarılmış hali gösterilir. Sahnelenen dansa Acosta Plantasyonu'nda Carlos ve babası Pedro'nun konuştuğu hissettirilmektedir. Bir başka dans sahnesi ise baba Pedro'nun Carlos'u kemerle dövdüğü sahneden sonra gelmektedir. Burada dansın içeriğinde de bir kemer kullanılarak izleyiciye "dayak" sahnesi gerçeğe en yakın haliyle sunulmaktadır. Benzer şekilde yatılı okula gönderileceği sıra, okulun içinde penceresinde jaluzi bulunan odadan dışarı bakarken hissettiği hapsolme duygusunu da başka bir koreografide sergiler. Bu sahnede Carlos'un o gün dışarıya baktığı jaluzi aralıkları, enine gölgeler şeklinde dans pistine yansıtılır. Dansı sergileyen dansçı ile Carlos arasında geçen konuşmada Carlos'un dansçıya daha fazla hissederek dans etmesi gerektiğini söylediği görülmektedir. Bireyler yaratıcı özelliklerinin yanı sıra, duygu ve düşüncelerini fark etmesi ve anlamlandırması; bunları sözlü olarak ifade etmesiyle evrendeki diğer canlılardan farklılaşmaktadırlar. Duyguların farkındalığı, doğru anlamlandırılması ve ifade edilebilmesi becerisi, ruhsal sağlığı koruma, kişilerarası ilişkileri ve uyumu artırma, iletişimi kolaylaştırma yönünde etki yapmaktadır (Dereboy 1990). Carlos koreografiyi oluştururken her detayı hissederek oluşturmuştur; şimdi de dansı sergileyen kişinin benzer duyguları hissetmesini ister ve bunu şu sözlerle dile getirir: *"Yaralısın, sertsin, hassassın. Buna "Çarşamba Hissi" diyorum. Çünkü Çarşamba, ailelerin çocukları ziyaret edebilecekleri tek gündü."*

Filmin dansla giriş yapıldığı bir sahnesinde Amerikalı General Smedley Butler'ın sözlerinin müzik eşliğinde kullanıldığı bir dans gösterisi sunulmaktadır. Sözlerin içeriğinde "Amerika Petrolü; Küba" gibi kelimeler de vardır. Dans gösterisinin -provanın- sonunda bir arkadaşı Carlos'a dönüp *"Bunun hayatınla ne ilgisi olduğunu anlamaya çalışıyorum."* der. Sonrasında gösterilen sahnelerden anlaşılmaktadır ki Küba'da Amerikalı ya da diğer

gelişmiş ülkelerden gelen turistlere Kübalılardan daha çok önem verilir iken yerli halk aşağı sınıf insan muamelesi görmektedir. Nitekim Carlos ve arkadaşlarının Küba'da bir otelin barına alınmadıkları sahne ile bu durum açıkça gösterilmektedir. Yaratıcı özelliğini eleştirel düşünme özelliğiyle bütünleştiren Carlos, bu dans koreografisi ile provayı izleyenlerde merak uyandırmaktadır. Literatüre bakıldığında eleştirel düşünme ve yaratıcı düşünme ile ilgili şu tanımlara rastlanmaktadır: Eleştirel düşünme bir yargının temel aldığı kanıt, kavrama, yöntem ve bağlama dayalı düşünmenin açığa çıkarılmasıdır. Bu yargı amaca yönelik ve organize bir yargı olmasının yanı sıra yoruma, değerlendirmeye, çözümlenmeye ve çıkarım yapmaya dayanmaktadır. Yaratıcı düşünme ise yeni fikirler ortaya çıkarma, mevcut ve farklı seçenekleri keşfetme, bu seçenekler arasından uygun olanı bulma, yeni fikirleri yeni bir yaklaşım doğrultusunda değerlendirme ve yeni hipotezler için teşvik etme becerilerini içermektedir. Ayrıca eleştirel düşünme ve yaratıcı düşünme arasında birtakım farklar da bulunmaktadır. Bu farklardan bazıları şöyledir: Eleştirel düşünmede var olan değerlendirilmekte, yaratıcı düşünmede ise özgün bir ürün ortaya çıkarılmaktadır. Eleştirel düşünme bir sürecin işlevselliğini farklı bakış açıları ile sorgulayıp değerlendirmekte iken yaratıcı düşünme bu sürecin işlevselliğini, meydana getirilen ürün ile sınımlanmaktadır (Altın ve Saracaloğlu 2018). Bu açıklamalardan yola çıkarak Smedley'nin gösterildiği dans koreografisinde özgün olayın sunulmasından ziyade olayın eleştirel olarak değerlendirildiği, sürecin işlevselliğinin farklı açılardan (gelişmiş devletlerin gücü gibi) sorgulandığı ve dansa yansıtıldığı görülmektedir. Carlos burada yaratıcılığını, yaşadığı bir olayı direkt olarak koreografiye aktarmaktan ziyade, olayın altında yatan nedeni işleyerek bir gösteri sunar. Provayı izleyen arkadaşının Carlos'un hayatıyla bu dansı ilişkilendirememesinin nedeninin bu olduğu düşünülebilir. Carlos bu koreografide olayın temasını biraz gizleyerek biraz da sistemi eleştirerek yansıtmaktadır.

Sonuç ve Öneriler

Bu çalışmada Yuli filmi travma, travma sonrası büyüme ve yaratıcılık açısından literatür bilgileri doğrultusunda ele alınmıştır. Yuli filmi, izleyiciye ünlü dansçı Carlos Acosta'nın gerçek yaşam öyküsünü anlatan duygusal ve sanatsal yönden doyurucu bir yapıt sunmaktadır. Aynı zamanda bireysel, ailesel ve toplumsal yönleri olan ve bu yönlerin tümünden etkilenerek oluşmuş bir başarı öyküsü anlatılmaktadır. Filmde daha çok Carlos'un çocukluk ve gençlik yaşamına yer verilmiştir. Aile ve okul hayatına yönelik yaşantıların yanında Küba'daki sosyal, toplumsal ve ekonomik koşullar da filme yansıtılmış ve Carlos'un şimdiki yaşamının oluşmasında etkili olan süreçler ele alınmıştır. Filmde baba rolü, sevgisini gösteren ancak gerekli gördüğünde şiddet ve dolayısıyla istismar (Polat 2016, Ertuğ 2018) uygulamaktan da geri durmayan bir karakter olarak gerçekliği yansıtan biçimde işlenmiştir. Bunun yanı sıra verdiği mesajlar itibarıyla film, Kübalı insanların yaşadıkları zorlukları ve siyahi bireylerin geçmişte ve filmin anlatıldığı zaman içinde maruz kaldığı negatif ayrımcılığı da vurgulamaktadır. Alan yazında şiddetin (Aktu ve Dilekmen 2019), istismarın (Polat 2016) ve etnik ayrımcılığın (Güneş 2020)

travmatik olaylar arasında yer aldığı belirtilmektedir. Travmatik olaya karşı gösterilen reaksiyonlar kişiden kişiye farklılık gösterebilir. Bazı insanlar travma sonucunda depresyon, travma sonrası stres bozukluğu gibi ciddi problemler yaşarken bazıları hayatın anlamını bulma, kişisel güçlenme gibi olumlu yönde ilerlemeler kaydedebilir (Shakespeare-Finch ve ark. 2003). Hatta travma yaşantısının kişiyi travma öncesinde olduğundan daha güçlü bir duruma getirmesi mümkün olabilir (İnci ve Boztepe 2013). Filmde baş karakterin çocukluk ve gençlik sürecinin en çok baba rolünden etkilendiği görülmektedir. Carlos'un -olumsuz yanlarını unutmaya da- yoğun olarak olumlu izleriyle hatırladığı babası hem travmalarının hem travma sonrası büyüme sürecinin hem de yaratıcılığının başrol oyuncusu gibi görünmektedir. Diğer açılardan ise toplumsal ve etnik anlamda yaşadığı problemlerin travma yaşantılarında, travma sonrası büyüme sürecinde ve yaratıcılık yeteneğinde önemli bir etki oluşturduğu anlaşılmaktadır. Bu bağlamda Carlos'un travmatik yaşantılarına karşılık travma sonrası büyüme göstererek olumlu yönde gelişme gösterdiği (Duman 2019) ve yaratıcılık özelliğini kullanarak güçlü bir konuma geldiği söylenebilir.

Psikoloji alanında bilhassa psikoterapilerde sinema filmlerinin kullanılması sıkça başvurulan yöntemlerden biri haline gelmiştir (Yılmaz 2017). Sinema sanatından hem ruhsal hastalığı olan bireylerle yapılan görüşmelerde hem de ruh sağlığı alanında eğitim görenlerin yetiştirilmesinde faydalanılması mümkündür (Yılmaz 2019). Ana hatlarıyla "Yuli" filmi çocukluk ve ergenlik döneminde yaşanan travmatik olaylar, hissedilen olumlu ve olumsuz duygular ile bu olaylar ve duygularla şekillenen bir travma sonrası büyümenin yaşandığı gerçek bir hayat hikayesinin yaratıcılık gibi olumlu bir özelliğe aktarılmış olması konularını içermektedir. Bu nitelikleri barındırması özelliğiyle Carlos'un yaşadıklarına benzer travma öyküsü olup ruhsal sorunlar yaşayan bireylerin sağaltımında kullanılabileceği düşünülmektedir. Hayatı boyunca ağırlıklı olarak travmalar deneyimlemiş Carlos'un yaratıcılığını bu yaşantılara temellendirerek kullanması ve önemli başarılarla imza atması, travma öyküsü olan kişilerin güçlenmesi için örnek teşkil etmektedir. Bunun yanı sıra filmin travma deneyimlerini somut olarak gözler önüne sererek yaşanan duyguları gerçeğe en yakın haliyle aktarması yönüyle ruh sağlığı alanındaki eğitimleri desteklemek amacıyla kullanılabilecek bir yapıt olduğu düşünülmektedir.

Carlos, çocukluk döneminde yaşadığı travmalara rağmen süregiden yaşamını olumlu yönde şekillendirir; travma sonrası büyüme sürecini yaratıcılık özelliği ile bütünleştirip saygın bir dansçı olmayı başarır. Gelecekteki çalışmalarda travma, travma sonrası büyüme ve yaratıcılık kavramlarını kapsadığı düşünülen 2019 yapımı "Rüzgarı Dizginleyen Çocuk (The Boy Who Harnessed The Wind)" ve benzer şekilde travma ve travma sonrası büyüme konularıyla ilgili olduğu düşünülen 2018 yapımı "Vaşî Dostum (Mia and The White Lion)" filmlerinin incelenmesinin alan yazına katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

"Yuli" filmi birçok farklı bakış açısıyla ele almak da mümkündür. Her sahne, her olgu anlatılan hayat hikayesinin farklı alanlarını görmeyi sağlamaktadır. Irk ayrımcılığı, sanatsal yönler, siyasal

bakış açısı ve kültürel adaptasyon bu alanlardan bazılarında örnek olarak verilebilir. Bu çalışmada travma, travma sonrası büyüme ve yaratıcılık açılarından eleştirel bir yaklaşım tercih edilmiş, bu nedenle konuyla ilgili olan sahneler üzerinden değerlendirmeler yapılmıştır. Sinemaya önemli bir kazanım sağladığı düşünülen bu biyografi filminin farklı disiplinler ve farklı konular açısından da ele alınması önerilmektedir.

Yazarların Katkıları: Yazarlar çalışmaya önemli bir bilimsel katkı sağladıklarını ve makalenin hazırlanmasında veya gözden geçirilmesinde yardımcı olduklarını kabul etmiştir.

Danışman Değerlendirmesi: Dış bağımsız.

Çıkar Çatışması: Yazarlar çıkar çatışması bildirmemiştir.

Finansal Destek: Yazarlar bu çalışma için finansal destek almadığını beyan etmiştir.

Yazarın Notu: Bu film analizi Aydın Adnan Menderes Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Ruh Sağlığı ve Hastalıkları Hemşireliği Doktora Programının Ruh Sağlığı ve Hastalıkları Hemşireliği Dersinin Uygulaması kapsamında yapılmıştır.

Authors Contributions: The authors attest that she has made an important scientific contribution to the study and has assisted with the drafting or revising of the manuscript.

Peer-review: Externally peer-reviewed.

Conflict of Interest: No conflict of interest was declared by the authors.

Financial Disclosure: The authors declared that this study has received no financial support

Acknowledgement: This film analysis was made within the scope of the Psychiatric Nursing Course of Aydın Adnan Menderes University Health Sciences Institute Mental Health and Diseases Nursing Doctorate Program.

Kaynaklar

Acar T, Voltan-Acar N (2013) "Babam ve Oğlum" filminin çok kuşaklı/kuşaklararası aile terapisinin temel kavramları açısından değerlendirilmesi. Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri, 13:37-53.

Aktu Y (2018) Pozitif psikoloji yaklaşımının temel kavramları açısından hayat güzeldir filminin değerlendirilmesi. In Eğitim Bilimleri Alanında Yenilikçi Yaklaşımlar (Eds Y Karagöz Yeke, T Yazıcı, O Hayırlı):117-134. Ankara, Gece Akademi.

Aktu Y, Dilekmen M (2019) Çocuk istismarının temel kavramları açısından "ŞŞŞ! Kızlar Çılgın Atmaz" filminin değerlendirilmesi. 21. Uluslararası Psikolojik Danışma ve Rehberlik Kongresi, 24-25-26-27 Ekim 2019 Antalya, Türkiye. Kongre Tam Metin Kitabı sayfa:56.

Altın M, Saracaloğlu AS (2018) Yaratıcı, eleştirel ve yansıtıcı düşünme: benzerlikler-farklılıklar. International Journal of Contemporary Educational Studies, 4:1-9.

Aral N (1997) Fiziksel İstismar ve Çocuk. Ankara, Tekışık Veb Ofset.

Armstrong D, Shakespeare-Finch J (2011) Relationship to the bereaved and perceptions of severity of trauma differentiate elements of posttraumatic growth. Omega, 63:125-140.

Becerikli R, Boz M (2019) Kelebekler filminin "travma" ve "yas" bağlamında incelenmesi. Sinecine, 10:341-367.

Beyazperde (2021) Yuli. <http://www.beyazperde.com/filmler/film-259459/> (Accessed 18.08.2021)

Bhugra D (2003) Teaching psychiatry through cinema. Psychiatr Bull (2014), 27:429-430.

Boyacı M, İlhan T (2016) Bilişsel davranışçı terapi yaklaşımının film analizi yöntemiyle incelenmesi. Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 12:734-746.

Calhoun LG, Tedeschi RG (1999) Facilitating Posttraumatic Growth: A Clinician's Guide. New York, Taylor & Francis.

Chamberland C, Fallon B, Black T, Trocme N, Chabot M (2012) Correlates of substantiated emotional maltreatment in the second Canadian incidence study. J Fam Violence, 27:201-213.

Christopher M (2004) A broader view of trauma: a biopsychosocial-evolutionary view of the role of the traumatic stress response in the emergence of pathology and/or growth. Clin Psychol Rev, 24:75-98.

Cutrona CE, Russell DW (1987) The provisions of social relationships and adaptation to stress. In Advances in Personal Relationships, 1st ed. (Eds WH Jones, D Perlman):37-67. Greenwich, CT, JAI Press.

Çam MO, Öztürk Turgut E (2015) Yaratıcılık. Ege Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi Dergisi, 31:78-85.

Dereboy İF (1990) Aleksitimi: bir gözden geçirme. Turk Psikiyatri Derg, 1:157-165.

Duman N (2019) Travma sonrası büyüme ve gelişim. Uluslararası Afro-Avrasya Araştırmaları Dergisi, 4:178-184.

Dursun P, Söylemez İ (2020) Travma sonrası büyüme: gözden geçirilmiş son model ile kapsamlı bir değerlendirme. Turk Psikiyatri Derg, 31:57-68.

Erten R, Kocakaya R (2020) Travma sonrası büyüme ve anlam: bir vaka örneği. Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 31:189-204.

Ertuğ Hİ (2018) Üniversite öğrencilerinde algılanan duygusal istismar ve ruminasyon ilişkisi (Yüksek lisans tezi). Samsun, Ondokuz Mayıs Üniversitesi.

Finkelhor D, Korbin J (1988) Child abuse as an international issue. Child Abuse Negl, 12:3-23.

Gabalda MK, Broth MR, Thompson MP, Kaslow NJ (2009) Children's emotional abuse and relational functioning: social support and internalizing symptoms as moderators. J Child Adolesc Trauma, 2:179-197.

Geçkil E (2017) Çocuklarda fiziksel istismar ve hemşirelik yaklaşımı. Gümüşhane Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi, 6:129-139.

Göğercin Toker H (2020) Krzysztof Kieslowski'nin "Üç Renk: Mavi" filminin "travma", "yas" ve "iyileşme" kavramları çerçevesinde incelenmesi. Middle Black Sea Journal of Communication Studies, 5:108-121.

Gölge ZB (2005) Cinsel travma sorası oluşan ruhsal sorunlar. Noro Psikiyatri Ars, 42:19-28.

Güleç H, Topaloğlu M, Ünsal D, Altıntaş M (2012) Bir kısır döngü olarak şiddet. Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar, 4:112-137.

Güleç V (2018) Aile ilişkilerinin sosyal medyayla birlikte çöküşü. e-Journal of New Media, 2:105-120.

Güler N, Uzun S, Boztaş Z, Aydoğan S (2002) Anneleri tarafından çocuklara uygulanan duygusal ve fiziksel istismar/ihmal davranışı ve bunu etkileyen faktörler. C. Ü. Tıp Fakültesi Dergisi, 24:128-134.

Güneri Yöyen E (2017) Çocukluk çağı travması ve benlik saygısı. International Journal of Social Sciences and Education Research, 3:267-282.

Güneş M (2020) Caryl Phillips'in Cambridge romanında kölelik, ırkçılık ve travma deneyimleri. Humanitas, 8:231-248.

Helgeson VS, Reynolds KA, Tomich PL (2006) A meta-analytic review of benefit finding and growth. J Consult Clin Psychol, 74:797-816.

İnci F, Boztepe H (2013) Travma sonrası büyüme: öldürmeyen acı güçlendirir mi? Psikiyatri Hemşireliği Dergisi, 4:80-84.

Janoff-Bulman R (2004) Posttraumatic growth: three explanatory models. Psychol Inq, 15:30-34.

Jeon SW, Han C, Choi J, Pae C-U, Chae J-H, Ko YH et al. (2015) Posttraumatic growth and resilience: assessment and clinical implications. J Korean Neuropsychiatr Assoc, 54:32-39.

- Kairys SW, Johnson CF (2002) The psychological maltreatment of children-technical report. *Pediatrics*, 109:1-3.
- Karasu F, Bayır B, Çam HH (2017) Üniversite öğrencilerinin internet bağımlılığı ile sosyal destek arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Kilis 7 Aralık Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 7:374-388.
- Kaytez N, Yüceliyiğit S, Kadan G (2018) Çocuğa yönelik istismar ve çözüm önerileri. *Eurasian Journal of Health Sciences*, 1:18-24.
- Kılınç G, Yıldız E, Harmanç P (2017) Toplumsal travmatik olaylar ve aile ruh sağlığı. *Türkiye Klinikleri J Psychiatric Nursing-Special Topics*, 3:182-188.
- Koçak R, İçmenöğlü E (2012) Üstün yetenekli öğrencilerin duygusal zekâ ve yaratıcılık düzeylerinin yaşam doyumlarını yordayıcı rolü. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 4:73-85.
- Kültürservisi (2021) Kubalı balet Carlos Acosta'nın hayatı 'Yuli' filmiyle beyazperdede. <https://www.kulturservisi.com/p/kubali-balet-carlos-acostanin-hayati-yuli-filmiiyle-beyazperdede/> (Accessed 18.08.2021)
- Linley PA, Joseph S (2004) Positive change following trauma and adversity: a review. *J Trauma Stress*, 17:11-21.
- Mahon NE, Yarcheski A, Yarcheski TJ (1998) Social support and positive health practices in young adults: loneliness as a mediating variable. *Clin Nurs Res*, 7:292-308.
- Morsünbül Ü (2015) Bal, süt ve yumurta filmlerinin Erikson'un psikososyal gelişim kuramı açısından analizi. *İlköğretim Online*, 14:181-187.
- Onur D, Zorlu T (2017) Yaratıcılık kavramı ile ilişkili kuramsal yaklaşımlar. *İnsan Ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi*, 6:1535-1552.
- Özgen F, Aydın H (1999) Travma sonrası stres bozukluğu. *Klinik Psikiyatri Dergisi*, 1:34-41.
- Özgür G, Yörükoğlü G, Baysan Arabacı L (2011) Lise öğrencilerinin şiddet algıları, şiddet eğilim düzeyleri ve etkileyen faktörler. *Psikiyatri Hemşireliği Dergisi*, 2:53-60.
- Öztürk MO, Uluşahin A (2011) Ruh Sağlığı ve Bozuklukları, 10. Baskı. Ankara, Nobel Tıp Kitapevleri.
- Park CL (2010) Making sense of the meaning literature: an integrative review of meaning making and its effects on adjustment to stressful life events. *Psychol Bull*, 136:257-301.
- Pelcovitz D, Kaplan S, Goldenberg B, Mandel F, Lehane J, Guarrera J (1994) Post-traumatic stress disorder in physically abused adolescents. *J Am Acad Child Adolesc Psychiatry*, 33:305-312.
- Pelendecioglu B, Bulut S (2009) Çocuğa yönelik aile içi fiziksel istismar. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Dergisi*, 9:49-62.
- Polat O (2016) Şiddet. *Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi*, 22:15-34.
- Sasikumar A, Nanda N, Vijayalakshmi P (2021) Childhood trauma: an analysis of the movie Capernaum. *Annals of the Romanian Society for Cell Biology*, 25:17687-17691.
- Sert HN (2020) Sosyoekonomik düzeyi düşük yerleşim bölgelerinde yaşayan ergenlerde çocukluk çağı travmaları ve öz yeterlik düzeylerinin incelenmesi (Yüksek lisans tezi). Mersin, Çağ Üniversitesi.
- Shakespeare-Finch JE, Smith SG, Gow KM, Embelton G, Baird L (2003) The prevalence of post-traumatic growth in emergency ambulance personnel. *Traumatology*, 9:58-71.
- Stewart AE, Neimeyer R (2001) Emplotting the traumatic self: narrative revision and the construction of coherence. *The Humanistic Psychologist*, 29:8-39.
- Şenkal İ (2013) Üniversite öğrencilerinde çocukluk çağı travmaları ve bağlanma biçiminin depresyon ve kaygı belirtileri ile ilişkisinde aleksitiminin aracı rolünün incelenmesi (Yüksek lisans tezi). Ankara, Hacettepe Üniversitesi.
- Şimşir Z (2017) Savaş travma sonrası büyüme, değerler ve algılanan sosyal destek arasındaki yordayıcı ilişkiler (Yüksek lisans tezi). Konya, Necmettin Erbakan Üniversitesi.
- Şirzai H, Ünsal Delialioğlü S, Sarı İF, Özel S (2015) İnme ve bakım verme yükü. *Fiziksel Tıp ve Rehabilitasyon Bilimleri Dergisi*, 18:162-169.
- Tedeschi G, Calhoun LG (1996) The posttraumatic growth inventory: measuring the positive legacy of trauma. *J Trauma Stress*, 9:455-471.
- Tedeschi RG, Calhoun LG (2004) Posttraumatic growth: conceptual foundations and empirical evidence. *Psychol Inq*, 15:1-18.
- Tıraşçı Y, Gören S (2007) Çocuk istismarı ve ihmali. *Dicle Tıp Dergisi*, 34:70-74.
- Weiser JC (1970) Personality variables associated with creativity in prospective female teachers. *SPATE Journal*, 8:77-84.
- Weiss FA (1964) Dreaming - a creative process. *Am J Psychoanal*, 24:17-26.
- Weiss T (2004) Correlates of posttraumatic growth in married breast cancer survivors. *J Soc Clin Psychol*, 23:733-746.
- Widom CS (1999) Posttraumatic stress disorder in abused and neglected children grown up. *Am J Psychiatry*, 156:1223-1229.
- Wortman CB (2004) Posttraumatic growth: progress and problems. *Psychol Inq*, 15:81-90.
- Yıldırım İ (1997) Algılanan sosyal destek ölçeğinin geliştirilmesi güvenilirliği ve geçerliği. *H. U. Journal of Education*, 13:81-87.
- Yılmaz T (2017) Klinik psikolojide sanat ve sanat uygulamaları. *Tykhe*, 2:32-43.
- Yılmaz T (2019) The Sinner dizisinin travma sonrası stres bozukluğu bağlamında çözülmesi. *Ayna Klinik Psikoloji Dergisi*, 6:183-203.
- Yılmaz Y, Cenkseven Önder F (2019) Çocukluk örselenme yaşantıları ve öz duyarlılığın yaşam doyumunu üzerindeki rolü. 21. Uluslararası Psikolojik Danışma ve Rehberlik Kongresi, 24-25-26-27 Ekim 2019 Antalya, Türkiye. Kongre Tam Metin Kitabı sayfa:365.
- Zoroğlü SS, Tüzün Ü, Şar V, Öztürk M, Eröcal Kora M, Alyanak B (2001) Çocukluk dönemi istismar ve ihmalinin olası sonuçları. *Anadolu Psikiyatri Derg*, 2:69-78.